

TOEPASSING: Dienstverlening aan huis

De huidige coalitie is trots op de hervormingen, die tot stand zijn gebracht. Daarvan is de decentralisatie in het sociaal domein het meest van betekenis. De behoefte aan experimentele vernieuwing lijkt in die decentralisaties zeker aanwezig.

In het laatste rapport van de Transitiecommissie Sociaal Domein (TSD) wordt voor dit ontwikkelingswerk gepleit. Een pleidooi van betekenis is gericht op een sector dienstverlening aan huis. Volgens het NPI is dit een goed thema. Vervolgens schetst het NPI een mogelijkheid voor een beleidssysteem overstijgend experiment.

Ruimte voor andere experimenten is er volop. Maar deze uitwerking geeft mogelijk inzicht in de vorm van experimenten die wij voorstaan en verkent wat er voor nodig is.

1. Rapport Transitiecommissie Sociaal Domein

In de rapportage van de commissie(voorzitter Han Noten) (september 2016) staat een korte samenvatting:

“In de vijfde rapportage stellen we dat we aan het begin staan van een fundamentele verandering. De eerste stappen zijn gezet, maar het moeilijkste moet nog komen. De decentralisaties hebben effect op de rol van de gemeenteraad. Ook belichten we het perspectief van burgers. We gaan in op het voortbestaan van de specialistische jeugdzorg. En we belichten het Passend Onderwijs in het sociaal domein en zien dat daar de echte veranderingen nog moeten starten. Datzelfde geldt voor de kanteling van de sector huishoudelijke zorg naar een sector dienstverlening aan huis. En we laten zien dat de decentralisaties een verandering te weeg brengen in het vak van professional. De praktijk moet aan de macht, stelt de commissie in de rapportage”.

Het illustreert het ingrijpende karakter van de decentralisaties. De rol van de gemeenteraad en het perspectief van de burgers zijn aspecten van administratief recht en democratie. Specialistische jeugdzorg en passend onderwijs zijn buitengewoon lastige thema's.

Met de “kanteling” van de sector huishoudelijke zorg naar dienstverlening aan huis valt mogelijk iets zinnigs te doen. Het is urgent, maar ook overzichtelijk. De bedoelde kanteling kan bepalend zijn voor het lot van veel kwetsbare ouderen en gehandicapten. “Langer thuis wonen” moet, zo zeggen we elkaar na. Maar welke gevolgen heeft dat dan?

2. Een sector dienstverlening aan huis

Na de crisis lijkt het besef door te dringen dat het organiseren van markten iets meer vraagt dan geheel geen bemoeienis. Want we moeten beseffen dat “vrije concurrentie gebaseerd is op een gelijkheidsbeginsel, dat een vrije markt trefzekere regulering vereist; dat de markt alleen kan functioneren in de driehoeksverhouding met levenskrachtige sociale verbanden en een sterke staat.” (Prof A. de Swaan, NRC, 30 oktober 2008)

Hoe kom je bij zo'n driehoeksverhouding? De rijksoverheid heeft de gemeenten niet willen voorschrijven hoe dat vorm te geven. Dat is terecht, want decentraliseren betekent ruimte scheppen.

Wat evenwel ontbreekt is de vruchtbare structuur, waarin het nieuwe gaat groeien. Lokaal initiatief is er wel, maar richting, structuur en kennisoverdracht ontbreken. Ouderen en gehandicapten worden bekibbeld op hun huishoudelijke ondersteuning, terwijl gemeenten bij dure instellingen “percelen” zorg inkopen, na “aanbesteding”. De rechter vindt ook iets van de bezuiniging op de



huishoudelijke hulp. De boodschap dat de gemeenten 1.2. mld. over houden op de middelen hiervoor komt dan navrant over.

Het NPI is geen warm pleitbezorger voor “marktisme”, maar stelt voor te experimenteren met een eenvoudig idee.

1. Laat de relatie tussen zorgvraag en aanbod niet bemiddelen, maar schep een zuivere markt.
2. Versimpel de betrekking tussen vrager en aanbieder van huishoudelijke hulp zoveel mogelijk.
3. Maak daartoe gebruik van websites voor vrijwilligers en hulpvragers, die lokaal bestaan.
4. De belastingdienst verhoogt de belastingvrijheid aan de onderkant tot vijf keer de norm voor vrijwillige werkzaamheid, dus inkomens verdiend in huishoudelijke hulp zijn onbelast tot circa 7500 euro per jaar.
5. Laat toetsing en een simpele registratie van contracten bij de lokale platforms/gemeente.
6. Onderzoek en evalueer de gevolgen voor de onderkant van de arbeidsmarkt, uitstroom uit bijstand en uitkeringen, vraagversterking, etc...
7. Begin met een experiment op beperkte schaal en van beperkte duur.

De verdere vormgeving van een dergelijke benadering vraagt vooral politieke wil en een beeld van de toekomst in het sociaal domein. Het zou kunnen:

- Als de belastingdienst bereid en in staat was in het experiment vrijstelling te verlenen van fiscale verplichtingen tot het vijfvoud van wat nu geldt voor vrijwilliger;
- Een akkoord wordt bereikt over registratie en verplichtingen voor de deelnemers, in het belang van evaluatie en monitoring;
- Als belastingdienst en sociale zaken de betekenis van een dergelijk experiment zouden inzien en bereid zouden zijn het te ondersteunen;
- Als lokaal de gemeente en welzijnsinstellingen worden gevonden, die bereid zijn een dergelijk experiment te ondersteunen en te voeden (met medewerkers met b.v. een kleine arbeidshandicap);
- De fiscale vrijheid zou leiden tot een beperkt uurtarief, waardoor een levendige markt voor huishoudelijke hulp lokaal vorm zou verkrijgen.

In de gemeente Overbetuwe gaat het om circa 800 huishoudens, met gemiddeld 3 uur per week huishoudelijke hulp. Dat geeft een indicatie van de kosten van het experiment en de verwachte vraag naar ondersteuning. Een lokaal platform voor vrijwilligers is er ook.

In andere gemeenten kunnen andere aantallen worden gevonden. De combinatie van een gemeente die wil en organisatievormen voor vrijwilligers en mantelzorg zijn succesvoorwaarden voor een experiment.

3. Een schetsmatig plan van aanpak

Stap 1.: politieke steun

In de politieke programma's wordt gepleit voor langer thuis wonen, versterking van de onderzijde van de arbeidsmarkt, betere inzetbaarheid voor mensen met een arbeidshandicap, effectieve inzet van Wmo-middelen en niet voor bezuinigen daarop, beperking van bijstandsuitkeringen. Als de politiek inziet dat de voorgestelde vorm van experimenteren een bijdrage kan leveren aan deze doeleinden, kan worden nagegaan:

Stap 2.: vooronderzoek



- Welke afwijking van dwingend recht nodig is;
- Welke financiële last door welke bron moet worden gedragen;
- Welke experimenterende partijen worden uitgenodigd mee te doen;
- Duur en omvang van het experiment te bepalen;
- Onderwerpen voor evaluatie en effectmeting vast te stellen.

Stap 3.: Overige voorwaarden

Indien deze onderwerpen geen problemen geven, zullen de betrokken ministeries een experimentenregime moeten hebben, waardoor het mogelijk wordt dat zij op enige afstand van de praktische experimenten kunnen beoordelen wat de betekenis is van de uitkomsten.

De uitkomsten van het experiment zullen ook politiek worden gewogen. Het NPI gelooft dat de gevolgen voor de lokale arbeidsmarkt aanzienlijk zullen zijn, dat het ouderen een grotere zelfredzaamheid verschaft, dat het dienstverleners uit de bijstand haalt en eerlijk en nuttig werk produceert aan de onderkant van de lokale arbeidsmarkt.

Stap 4.: Begeleiding

Wanneer deze benadering uitvoerbaar lijkt, komt de concrete begeleiding aan de orde. Zo nodig is het NPI bereid als begeleider van deze experimenten te dienen.

In ons netwerk zijn tientallen mensen actief van verschillende achtergrond, ervaring en opleiding. Voor de verkenning van de problemen bij en tussen de departementen, de selectie van gemeenten voor het experiment, de wetenschappelijke evaluatie van vermoede en onvermoede effecten, hebben wij voldoende kennis in huis. Voor de juridische vormgeving zullen de specialisten van betreffende departementen hun bijdrage moeten leveren.

Het NPI heeft veel vertrouwen en geloof in deze benadering en vraagt voor deze taak geen honorering. Alleen een bescheiden vergoeding van directe onkosten lijkt redelijk.

Stap 5.: Nieuw beleid

Na een experiment en evaluatie moet het resultaat worden gewogen en een besluit worden genomen over de vertaling in nieuw beleid. Een voorstel en eindrapportage zal met alle betrokkenen moeten worden opgesteld.

NPI, 07-11-16

